

Oudon tilan merkitsevä epätäsmällisyys

ANDRÉ JANSSON & AMANDA LAGERKVIST (2009; toim.). *Strange spaces. Explorations into mediated obscurity*. 343 s. Ashgate, Aldershot.

Kulttuurisen maantieteen ehkäpä mielenkiintoisin nimike vuonna 2009 oli tämä ruotsalaisten toimittajien kokooma teos. Se täyttää kaikki toiveeni valtavrasta poikkeavasta maantieteestä. Kirjoittajat ovat tosin lähinnä media-tutkijoita ja taidehistorioitsijoita. 16 kirjoittajan joukkoon mahtuu ihmetyksekseni vain yksi kulttuurimaantieteilijä.

Teoksen 15 artikkelia jäsenyivät kolmen pääteeman alle. Teemojen otsikoinnissa käytetään vivahteikasta terminologiaa. Teoksessa pohditaan ”sameuden skaaloja” (*scales of opacity*), ”sijoiltaan nrjähtämistä, häiriötä ja tottelemattomuutta” (*dislocation, disruption, disobedience*), sekä ”mediatilojen salaisuuksia ja ihmeitä” (*secrets and wonders of media spaces*). Selkeä johdanto ja päätöskappale puuttuvat. Toimittuissa teoksissa usein kaivatun punaisen langan löytäminen olisi itsensä pettämistä. Teos tarkastelee ilmiöitä postmodernisti pirstaleina. Artikkelien otsikot liittyvät toisiinsa korkeintaan hatarasti. Tämä sopii ”omituisiin tiloihin” erinomaisesti.

Teoksen alussa toimittajakaksikko pohtii täysmittaisessa artikkelissaan, mikä oudossa tilassa on outoa. Tilan outous määritellään tilallis-ajalliseksi jatkumoksi ja sen katkoksiksi ja poikkeamiksi. Tila on sisältä toinen kuin ulkoa, samoin kuin aika. Osallinen kokee tilan toisin kuin ulkopuolinen. Aika ja tila ovat sisällä ja ulkona samoja asioita vain teknisenä mittavuutena. Ajan tekninen mitattavuuskin voidaan kyseenalaistaa avaruuden ja liikkeen suhteellisuuteen viittaamalla. Tila on kategoriana epämääräinen, koska se voi samanaikaisesti olla pysyvä tai muuttuva. Tilan ohella teos ruotii mediaa. Kirjan luettuaan lukija voi esimerkiksi kysyä, ”välittääkö” mediaa tunnetta ”välittämisestä”? Miten mahdollinen informaation siirtäminen, huomioon ottaen informaation tuottamisen ihmislähtöisyyden, kuvautuu, rakentuu ja muuttuu tila-teoreettisesti argumentoituna ilmiönä?

Teoksen artikkeleista tahdon nostaa esiin historian-tutkijoiden Eva Åhrenin ja Michael Sappolin kirjoituksen kehon oudosta tilasta. Kirjoitus muistuttaa minua jatko-opintoaikojeni keskustelupiirissä käydystä pohdinnasta ruumiin sisäisestä argumentaatiosta. Kirjoittajat avaavat Fritz Kahnin ”mekanisoidun kehon” käsitettä tilan kautta. Artikkelin on kirjoitettu dialogina, josta puuttuvat johdanto ja johtopäätökset. Se on ihmiskoneen visualisoinnista alkava kertomus kehon, koneen ja tilan symbioosista, jota luonnehtii fyysisen ja henkisen muodon liitto. Åhrenin kirjoittamat kaksi viimeistä lausetta kiteyttävät huomion kehosta, kuolemasta ja tunteesta Foucault’n (1967/1998, 239) tavoin: ”Kävellessäni museon kuolle-

den ja epämuodostuneiden keskellä, elävä kehoni tuntuu hyvinvoivalta. Kuoleman läsnäolo tässä omituisessa paikassa aiheuttaa sen, ja resonoi samanaikaisesti pimeän sisäisen tilani kanssa, ’tilan epäselvyyden alta’”.

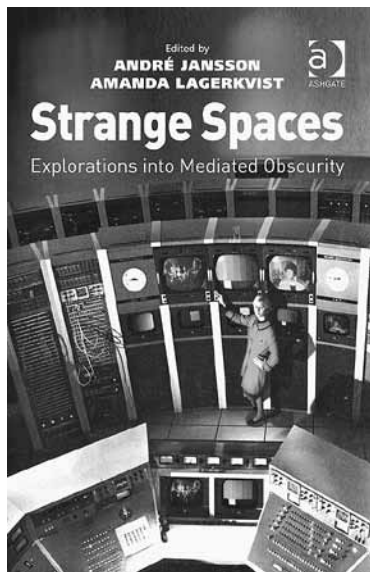
Teosta voisi kuvailla postmodernin ja jälkistrukturalistisen artikkelikavalkadin summaksi. Toimittajat toteavat halunneensa nostaa spatiaalisen ajattelun ytimeen Henri Lefebvren pohdinnan tilan tuottamisen vaikeaselkoisuudesta ja rajaamisen sameudesta. Toimittajat nostavat *ad hoc* esiin myös Michel Foucault’n ”heterotopian” käsitteen. He konkretisoivat sen fyysisiksi tiloiksi, joilla on ennalta määritelty toiminto. Heterotopiat muuttuvat historiassa. Niitä luodaan ja uudelleen tuotetaan niin yksilötasolla kuin kollektiivisestikin. Toimittajien mukaan paikan korvaantuminen (*displacement*) ajankohdassaan pohjautuu ”poikkeamille” eli ihmismielessä luoduille ja mielten kesken välitetyille merkityksille. Ne joko vahvistavat paikan vanhaa illuusiota paljastaen todellisuuden

rakentuvan annettujen merkitysten kautta, tai tuottavat uuden vaihtoehtoisen paikan uusien mielikuvien ja merkitysten pohjalta. Paikan korvaantuminen toiseuden tilana eli uudennettuna merkityssisältönä puolestaan korostaa paikan lähtökohtaista epätäsmällisyyttä sekä outoutta. Teos on vaativa. Metafysiikan käsitteistöäkin tunteva tutkija joutuu uuraamaan sille paljon aikaa. Kielen monimutkaisuus voi toki olla tavoite, koska useissa teksteissä yksittäinen osa on kokonaisuutta tärkeämpi. Tämä koskee myös yksittäisiä sanoja. Peruskysymys onkin, ovatko symbolit tärkeämpiä kuin niiden muodostamat kokonaisuudet. Sanojen muodostamat lauseet avautuvat hitaasti, ja lukija voi puntaroida tulkintaansa suhteessa kirjoittajan tarkoitukseen.

Teos luo henkilökohtaisia merkityksiä. Tilan kulttuurista ominais-henkeä ja fenomenologiaa tunnetuksi tehneen Gaston Bachelardin (2003: 149–150) toteamus talosta sopii tähän erinomaisesti:

”Aivan ensimmäiseksi talon todellisuus on näkyvä [...] Suorat linjat hallitsevat sitä. Luotilanka on merkinnyt sen omalla viisaudellaan ja tasapainollaan. Tällaisen geometrisen objektin pitäisi oikeastaan ylkiä metaforia, joissa ihmisen ruumis ja sielu on mukana. Mutta talon inhimillistyminen tapahtuu heti, kun se otetaan [...] kotoisuuden tilana [...]. Onkin syytä perehtyä lähemmin siihen, miten uneksiva geometria esittää menneisyyden talot, joista uneksimalla löydämme uuden menneen kotoisuuden.”

Lainauksessa kiteytyy mainiosti arvosteltavan teoksen semioottinen pohja, jossa yhdistyvät tila- ja mediateorian ydinkäsitteet.

Teos tuo esiin jälkistrukturalismin ja postmodernin ajattelun siemeniä. Nautin eniten runouden geometriaa käsittelevistä ajatuksista. Suosittelen teosta kaikille kulttuurintutkimuksesta kiinnostuneille, jotka ovat valmiita pohtimaan kielellisen ilmaisun rajoja sekä problematisoimaan semiotiikan ja ontologian merkitystä tiedon rakentumisessa tai rakentumatta jäämisessä tilallisessa yhteydessä. Lopputuloksena syntyvät subjektiiviset tulkinnat ovat kirjan paras anti sekä suurin kysymys.

KIRJALLISUUS

- Bachelard, G. (2003). *Tilan poetiikka*. 493 s. Nemo, Helsinki.
- Foucault, M. (1967/1998). Of other spaces. *Teoksessa* Mirzoeff, N. (toim.): *The visual culture reader*, 229–236. Routledge, London.

TOMMI INKINEN

*Geotieteiden ja maantieteen laitos,
Helsingin yliopisto*